

Vleermuizenonderzoek Koningin Wilhelminaschool, Oudekerk aan den IJssel

Concept, 10 juli 2013

**Vleermuizenonderzoek Koningin
Wilhelminaschool, Oudekerk aan
den IJssel**

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

Verantwoording

Titel	Vleermuizenonderzoek Koningin Wilhelminaschool, Oudekerk aan den IJssel
Opdrachtgever	Gemeente Ouderkerk
Projectleider	drs. F. (Frank) Aarts
Auteur(s)	D. (Daan) Dekker
Tweede lezer	ing. M.M. (Margaret) Konings
Uitvoering veldwerk	14 september 2012, 27 juni 2013 & 17 juni 2013.
Projectnummer	1210586
Aantal pagina's	20 (exclusief bijlagen)
Datum	10 juli 2013
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

Tauw bv
BU Meten, Inspectie & Advies
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
Telefoon +31 30 28 24 82 4
Fax +31 30 28 89 48 4

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom.

De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

Inhoud

Verantwoording en colofon	5
1 Inleiding.....	9
1.1 Aanleiding en doel	9
1.2 Natuurwetgeving	9
1.3 Plangebied en beoogde ontwikkeling	10
2 Methode.....	11
2.1 Doel	11
2.2 Werkwijze	12
2.3 Veldbezoeken.....	12
3 Resultaten en effectbeschrijving	13
3.1 Algemeen	13
3.2 14 september 2012: paar- en winterverblijven	13
3.3 27 mei 2013: kraam- en zomerverblijven	14
3.4 17 juni 2013 – zomerverblijven en kraamverblijven	15
3.5 Effectbeschrijving	17
4 Conclusies en consequenties	17
4.1 Conclusies.....	18
4.2 Vervolgstappen	18
5 Literatuur.....	20

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van gemeente Ouderkerk heeft Tauw een vleermuizenonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de sloop van de Koningin Wilhelminaschool aan de Burgemeester Neetstraat te Ouderkerk aan den IJssel. Het onderzoek is vooral gericht op het vaststellen van (vaste) zomer-, kraam-, paar- en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.

Uit eerder ecologisch vooronderzoek (quickscan) van de Milieudienst Midden-Holland [Milieudienst Midden-Holland, 2012] is gebleken dat het pand van de Koningin Wilhelminaschool geschikt kan zijn als vaste verblijfplaats van vleermuizen. De kans bestaat dat als gevolg van de beoogde sloopwerkzaamheden verblijfplaatsen van vleermuizen, die strikt beschermd zijn volgens de Flora- en faunawet, worden verstoord of zelfs verdwijnen. Daarom is nader onderzoek noodzakelijk om de aanwezigheid van vleermuizen vast te stellen dan wel uit te sluiten. Wanneer vleermuizen aanwezig zijn in het plangebied en wanneer daadwerkelijk verstoring of aantasting van de functionaliteit van het leefgebied optreedt, zijn vervolgstappen noodzakelijk om de functionaliteit van het leefgebied te garanderen.

Naast de resultaten van het vleermuizenonderzoek worden in het rapport ook kort de consequenties en benodigde vervolgstappen aangegeven. De resultaten van het nader soortgericht onderzoek zijn doorgaans drie jaar houdbaar.

1.2 Natuurwetgeving

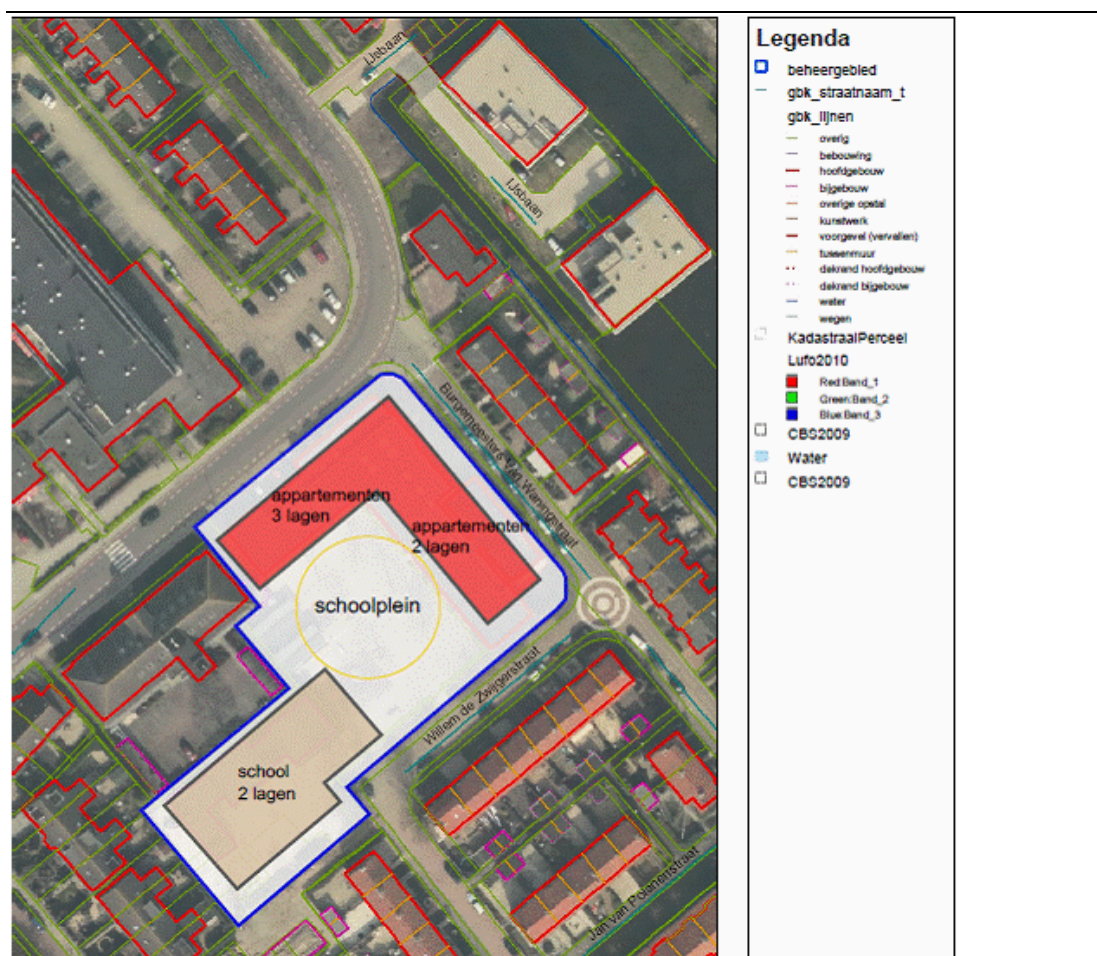
De Flora- en faunawet gaat uit van het voorzorgsbeginsel en stelt dat een overtreding van verbodsbepalingen *met zekerheid* moet kunnen worden uitgesloten. Uitsluitel is alleen mogelijk op basis van voldoende en actuele gegevens. Wanneer negatieve effecten op soorten mogelijk zijn, en wanneer op basis van het oriënterend veldbezoek of actuele verspreidingsgegevens niet met zekerheid vast te stellen is of een soort aanwezig is, is nader onderzoek noodzakelijk. Ook bij het aanvragen van een eventuele ontheffing dient de aanwezigheid van de betreffende soort aangetoond te worden. Hierbij geldt een 'omgekeerde bewijslast' waarbij de initiatiefnemer verantwoordelijkheid draagt.

Wanneer aanwezigheid van vleermuizen en negatieve effecten op deze soortgroep niet kan worden uitgesloten, dan dient ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het Ministerie van EZ op grond van een wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn.

1.3 Plangebied en beoogde ontwikkeling

Het plangebied is gelegen aan de Burgemeester Neetstraat in de bebouwde kom van Ouderkerk aan den IJssel. In het schoolgebouw zijn geschikte verblijfmogelijkheden voor vleermuizen aanwezig, voornamelijk onder de gevelbetimmering langs de bovenrand van de bebouwing. Met name op de plekken waar de afdichtlatten ontbreken, zijn er toegangs- en verblijfmogelijkheden. Op het schoolplein staan jonge platanen. Rondom het plangebied zijn groenstructuren en woningen aanwezig.

De beoogde ontwikkeling bestaat uit sloop van de huidige bebouwing in het plangebied (blauw omlijnde vlak in figuur 1.1). De locatie waar de appartementen beoogd zijn (roze vlak) wordt pas in een later stadium (in 2014) gesloopt. Het overige deel wordt medio 2013 gesloopt.

Figuur 1.1 Globale begrenzing van het plangebied (blauwe lijn)

2 Methode

2.1 Doel

Het veldwerk is uitgevoerd volgens het vleermuisprotocol van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) van 2012. Hierin is het aantal bezoeken en de onderzoeksinspanning vastgelegd. Dit vleermuisonderzoek richt zich op het vaststellen van vliegroutes, verblijfplaatsen (zomer-, winter-, kraam-, en paarverblijven) en foerageergebieden van aanwezige vleermuissoorten. Op basis van het biotoop en qua soortverspreiding richt het onderzoek zich op de gebouwbewonende soorten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. De kans is zeer gering dat grotere soorten als laatvlieger en meervleermuis aanwezig zijn, gezien de zeer kleine (potentiële) invliegopeningen. Om hier uitsluitsel over te geven zijn, conform het vleermuisprotocol, per object vier veldbezoeken gepland in de ochtend of avond verdeeld over de periode mei tot eind september.

De eerste twee bezoeken (in het najaar van 2012) richtten zich op de paar- en winterverblijven, terwijl de laatste twee bezoeken (in 2013) zich richtten op de kraam- en zomerverblijven. Naar aanleiding van het eerste bezoek in 2012 zijn er afdoende resultaten geweest om geen tweede bezoek uit te voeren dat zich richtte op paar- en winterverblijven. Een paarverblijf is aangetoond, terwijl het plangebied ongeschikt werd bevonden voor winterverblijven. In tabel 2.1 is een overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken weergegeven.

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de mogelijkheden in het plangebied voor vleermuizen zijn zowel de gebouwen als het terrein en directe omgeving geïnspecteerd.

Tabel 2.1 Periode van de uitgevoerde veldbezoeken voor de vleermuisinventarisatie. Tevens is de focus van elke verschillende inventarisatieronde beschreven

Datum veldbezoek	Focus	Weersomstandigheden
14 september 2012	Paar- en winterverblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied	Half bewolkt, weinig wind, zeer lichte regen, 12 °C
27 mei 2013	Kraam en zomerverblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied	Licht bewolkt, weinig wind, droog, 10 °C
17 juni 2013	Kraam en zomerverblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied	Helder, geen wind, droog, 13 °C

2.2 Werkwijze

Het vleermuizenonderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector (type: Petterson D240X). Een batdetector is een apparaat dat ultrasone geluiden, die een vleermuis maakt, omzet in voor de mens hoorbare tikkende geluiden. Aan de hand van het ritme van het geluid en de frequentie waarop de vleermuis het beste wordt gehoord, de zogenaamde “piekfrequentie”, kan in veel gevallen worden bepaald om welke vleermuissoort het gaat.

Het aantal bezoeken, het tijdstip en de periode zijn gebaseerd op het vleermuizenprotocol van het Netwerk Groene Bureaus (NGB, 2012). Hierin is de minimale onderzoeksverplichting, om tot een kwalitatief gedegen onderzoek te komen, vastgelegd. Het veldwerk was weersafhankelijk en is alleen bij (redelijk) gunstige weersomstandigheden uitgevoerd. Dit houdt voor vleermuizen in dat er geen of weinig neerslag is en weinig wind.

2.3 Veldbezoeken

Het eerste veldbezoek is uitgevoerd op vrijdag 14 september 2012. Tijdens het onderzoek zijn vooral de bebouwing aan de kant van het schoolplein en aan de Burgemeester van Waningstraat geobserveerd omdat deze bebouwing de grootste potentie had voor een eventuele (paar)verblijfplaats. Gedurende de avond was het halfbewolkt, windkracht 3, met af en toe zeer lichte regen en een temperatuur van circa 12 °C. De resultaten van het veldbezoek waren afdoende om een conclusie te trekken over de aanwezigheid van en effecten op paarverblijven van vleermuizen (zie paragraaf 3.2). De locatie bleek ongeschikt voor winterverblijven, omdat er geen geschikte elementen (zoals ruimtes met een stabiel microklimaat in de winter) voor aanwezig zijn. Op basis hiervan is besloten het tweede veldbezoek te schrappen.

De laatste twee bezoeken, gericht op het vaststellen van kraam- en zomerverblijfplaatsen, heeft plaats gevonden op 27 mei en 17 juni 2013. Tijdens deze bezoeken is eenmaal in de ochtendschemering en eenmaal in de avond geïnventariseerd of er zich verblijfplaatsen bevinden in de te slopen bebouwing. De weersomstandigheden waren tijdens beide bezoeken ruim voldoende.

3 Resultaten en effectbeschrijving

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de resultaten van de drie uitgevoerde veldbezoeken. Allereerst wordt een algemeen beeld geschetst waarna de veldbezoeken afzonderlijk worden beschreven. Tenslotte volgt een korte effectbeschrijving.

3.1 Algemeen

Tijdens de veldbezoeken is een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aangetroffen in het noordelijke deel van het plangebied (zie §3.2). Ook wordt het plangebied (de jonge platanen) door de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis gebruikt als foerageerlocatie. De omgeving van het plangebied wordt door de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis gebruikt als foerageerlocatie en vliegroute. Overige vleermuissoorten zijn niet aangetroffen.

In de paragrafen 3.2 – 3.4 is, per veldbezoek, beschreven hoe (en welke) vleermuissoorten gebruik maken van het plangebied. Alle resultaten (aangetroffen vliegroutes, foerageergebieden, verblijfplaatsen) van het vleermuizenonderzoek zijn samengevat in figuur 3.2. In paragraaf 3.5 is een korte effectbeschrijving opgenomen.

3.2 14 september 2012: paar- en winterverblijven

Tijdens dit veldbezoek zijn in het plangebied waarnemingen gedaan die duiden op de aanwezigheid van paarverblijven van de gewone dwergvleermuis, namelijk:

- *Uitvliegende gewone dwergvleermuis*

Tijdens het veldbezoek is op één plek (rode stip in figuur 3.2) in het plangebied een gewone dwergvleermuis waargenomen die van onder de gevelbetimmering uitvloog. Bij nadere inspectie bleek dat op deze hoogte een afdichtlat ontbrak.

- *Paarroepende mannetjes in het plangebied*

Al vroeg op de avond zijn op twee plekken (gele stippen in figuur 3.2) roepende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Na een half uur werd op de zuidelijke locatie niets meer gehoord. Echter, rond de noordelijke locatie zijn (met korte tussenpozen) de hele avond paarroepen van een gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit type gedrag duidt op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats in de zeer nabije omgeving van de locatie. De paarverblijfplaats kon in dit geval exact gelokaliseerd worden, namelijk onder de betimmering

boven het zonnescherm rechts van de ingang naar het gebouw. De betimmering bevat een afgesloten ruimte die goed afgedicht is. Openingen bevinden zich op de plekken waar leidingen naar binnentreden en aan de onderkant van het zonnescherm. Ook kan de behuizing van het zonnescherm niet uitgesloten worden als een paarlocatie.

Er zijn tijdens het bezoek geen paarroepende individuen van ruige dwergvleermuis waargenomen

Gezien de waargenomen paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis kan gesteld worden dat er ten minste één paarlocatie van de gewone dwergvleermuis aanwezig is. De overige paarroepende dieren kunnen ook uit deze verblijfplaats komen, of uit een verblijfplaats rond het plangebied. In het plangebied zelf zijn geen overige paarverblijven vastgesteld.

Normaliter is paaractiviteit ook een goede indicator voor de aanwezigheid van een winterverblijf. In dit geval wordt dat echter uitgesloten, omdat de planlocatie niet als winterverblijf geschikt is. De temperatuurwisselingen achter de gevelbetimmering zijn te groot, waardoor de locaties niet als winterverblijf kunnen fungeren.

- *Foerageergebied en vliegroute*

Het schoolplein van de Koningin Wilhelminaschool wordt gebruikt als foerageergebied door meerdere individuen (maximaal 5) van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Met name rond het tijdstip van uitvliegen is de foerageeractiviteit op het schoolplein vrij hoog. Aan de kant van de Burgemeester Waningstraat zijn enkele gewone dwergvleermuizen overvliegend (op vliegroute) waargenomen.

3.3 27 mei 2013: kraam- en zomerverblijven

Dit betrof een avondbezoek.

- *Verblijfplaatsen*

Tijdens dit veldbezoek zijn geen uit- en/of invliegende exemplaren waargenomen.

- *Continue paarroepen*

Tijdens het foerageren op het schoolplein zijn enkele paarroepen van gewone dwergvleermuizen waargenomen. Ook werd een ruige dwergvleermuis waargenomen die paarroepen liet horen.

Deze paarroepende activiteit in het voorjaar kan duiden op meerdere mannetjes (van verschillende soorten) die territoriaal gedrag vertonen tijdens het jagen.

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

- *Foerageeractiviteit*

Zodra het wat donkerder werd zijn er circa 3 tot 5 gewone dwergvleermuizen foeragerend waargenomen op het schoolplein. Het lijkt te duiden op de aanwezigheid van verblijfplaatsen in de directe omgeving van het plangebied. Er was vooral sprake van activiteit op het plein in het eerste half uur á drie kwartier na zonsondergang en nam daarna af. Wel blijft er de hele avond foerageeractiviteit rondom de bomen.

- *Afdichtlat*

De onbrekende kantplank die tijdens het eerste veldbezoek was waargenomen op de plaats waar de gewone dwergvleermuis destijds uit vloog lijkt vervangen te zijn door een nieuwe (zie hiervoor figuur 3.1). Daarmee is vermoedelijk (zonder het te weten) de vastgestelde paarverblijfplaats ongeschikt gemaakt.

Figuur 3.1 Afdicht gat

3.4 17 juni 2013 – zomerverblijven en kraamverblijven

Dit betrof een ochtendbezoek.

- *Verblijfplaatsen*

Tijdens dit veldbezoek zijn geen uit- en/of invliegende exemplaren waargenomen.

- *Zwermgedrag*

Tijdens deze ochtend zijn twee zwermende gewone dwergvleermuizen waargenomen aan de kopse kant van het gebouw aan de Graaf Hendrik van Nassaustraat 2 (zie blauwe stip in figuur 3.2). Het leek op een verkenning van het gebouw als potentiële verblijfplaats. Er zijn tijdens de

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

ochtendinventarisatie geen invliegende vleermuizen in het schoolgebouw of ander gebouwen waargenomen.

- *Foerageeractiviteit*

Ook tijdens dit veldbezoek is een aantal (1 tot 4) gewone dwergvleermuizen foeragerend waargenomen boven het schoolterrein. Dit betreft hetzelfde foerageergedrag als bij de eerdere veldbezoeken is waargenomen

- *Vliegroute*

Tijdens dit veldbezoek in de ochtend zijn enkele vliegbewegingen vastgesteld aan de Willem de Zwijgerstraat. Dit betrof enkele individuen van de ruige dwergvleermuis.

Figuur 3.2 Samenvatting van alle resultaten

3.5 Effectbeschrijving

Bij de (sloop)werkzaamheden die gaan plaatsvinden in het plangebied treden mogelijk negatieve effecten op met betrekking tot het leefgebied van de aanwezige vleermuissoorten. In onderstaande opsomming wordt beschreven waarop negatieve effecten al dan niet zijn uit te sluiten.

- *Paarverblijfplaats:* negatieve effecten zijn niet uit te sluiten wanneer de meest noordelijke bebouwing gesloopt wordt. De sloop van de zuidelijke bebouwing (het kleinere bijgebouw) kan zonder problemen doorgang vinden, omdat er zich geen verblijfplaatsen in bevinden. Een mitigatieplan (met goedkeuring van DR door een ontheffingsaanvraag) dient opgesteld te worden voor de verblijfplaats in het noordelijke gebouw alvorens het gebouw te slopen.
- *Foerageergebieden:* er treden geen negatieve effecten op foeragerende vleermuizen op. De in het plangebied aanwezige vleermuizen hebben voldoende alternatieven om elders (in tuinen of het buitengebied van Ouderkerk) te foerageren. Daarbij moet ook worden gezegd dat de jonge platanen in het plangebied niet bijzonder geschikt zijn (bevonden).
- *Vliegroutes:* de aangetroffen vliegroutes (buiten het plangebied) worden niet geschaad door de beoogde ontwikkeling. Effecten op vleermuizen treden niet op.

4 Conclusies en consequenties

In opdracht van de gemeente Ouderkerk heeft Tauw een vleermuizenonderzoek uitgevoerd op het terrein van de Koningin Wilhelminaschool in Ouderkerk aan den IJssel. Het vleermuizenonderzoek is vooral gericht op het lokaliseren van verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes en foerageergebieden in het plangebied en de directe omgeving daarvan.

In het plangebied wordt de huidige bebouwing (op termijn) gesloopt en vervolgens nieuwbouw gerealiseerd. Tijdens het onderzoek naar vleermuizen is voldoende informatie verzameld over het gebruik van het plangebied door vleermuizen. Op basis van de resultaten uit het vleermuizenonderzoek en de beschreven effecten zijn de volgende conclusies getrokken:

4.1 Conclusies

- *Waargenomen soorten in het plangebied:* gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
- *Waargenomen functies in het plangebied:*
 - Het plangebied vormt (onderdeel van) het leefgebied van de gewone dwergvleermuis in de vorm van een paarverblijfplaats in de Koningin Wilhelminaschool. Het betreft in ieder geval één paarverblijfplaats in het noordelijke (grotere) gebouw. Gelet op de grote temperatuurwisselingen achter de gevelbetimmering wordt de aanwezigheid van een winterverblijf uitgesloten
 - Het plangebied vormt (onderdeel van) foerageergebied van de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis
- *Effecten:*
 - Voor de gewone dwergvleermuis geldt dat er als gevolg van de beoogde sloopwerkzaamheden sprake is van aantasting van de functionele leefomgeving in de vorm van (paar)verblijfplaatsen. Negatieve effecten kunnen daarom niet worden uitgesloten
 - De gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis gebruiken het plangebied als foerageergebied en de groenstructuren / straten buiten het plangebied als vliegroute. Gezien de aanwezigheid van ruim voldoende foerageeralternatieven in de directe omgeving van het plangebied worden negatieve effecten op foerageergebieden (zelfs bij kap van de jonge platanen) uitgesloten. Van aantasting van vliegroutes is sowieso geen sprake
- *Consequenties:* in het kader van de Flora- en faunawet is een mitigatieplan en ontheffing voor de paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis noodzakelijk. Dit om negatieve effecten op paarverblijven te voorkomen

4.2 Vervolgstappen

Voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden dient een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet aan gevraagd te worden. De noodzaak tot ontheffing bij aanwezigheid van één of meerdere verblijfplaatsen van vleermuizen is recentelijk bevestigd in twee einduitspraken van de Raad van State (11 juli 2012), waarin wordt gesteld dat functies van een gebied voor de aanwezige dieren altijd behouden moeten blijven. Maatregelen die effecten slechts verzachten zijn onvoldoende.

Bij uitvoering van de beoogde sloop van de Koningin Wilhelminaschool dienen dus maatregelen te worden getroffen om negatieve effecten te voorkomen. Deze maatregelen dienen opgenomen te worden in een mitigatieplan. Het mitigatieplan kan o.a. de volgende maatregelen bevatten:

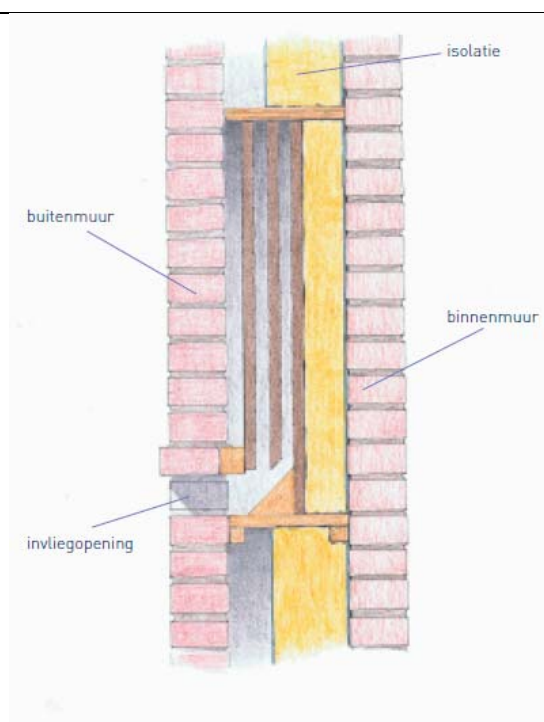
- Het ophangen van vleermuiskasten in de omgeving van het plangebied en/of in het nieuwe schoolgebouw, bijvoorbeeld prefab inbouwkasten (zie folder "Vleermuisvriendelijk bouwen")

Concept

Kenmerk R001-1210586XDD-agv-V01

[Landschapsbeheer Flevoland et al., 2011]). Deze dienen groot genoeg te zijn om te kunnen functioneren als paarverblijfplaats voor tenminste 20 dieren (figuur 4.1).

- Uitvoeren van sloopwerkzaamheden buiten de paarperiode van vleermuizen, dus buiten de periode augustus tot en met september
- Het ongeschikt maken van de bebouwing vóór begin augustus indien de sloop toch plaats moet vinden in de periode augustus tot en met september

Figuur 4.1 Voorbeeld van een prefab inbouwkast die in de nieuwbouw ingepast kan worden
[Landschapsbeheer Flevoland et al., 2011]

Bovengenoemde maatregelen dienen te worden vastgelegd in een activiteitenplan (waarin het mitigatieplan is verwerkt) horende bij een ontheffingsaanvraag. Deze dienen voorafgaande aan de werkzaamheden ter goedkeuring dient te worden voorgelegd aan Dienst Regelingen van het Ministerie van EZ. De noodzaak tot het daadwerkelijk in bezit hebben van een goedgekeurd mitigatieplan of een ontheffing is gekoppeld aan de uitvoeringsfase. Het laten goedkeuren van het activiteitenplan én het uitvoeren van de bijbehorende maatregelen dient vóór aanvang van de werkzaamheden afgerond te zijn. Bij formele ontheffingsaanvragen dient rekening gehouden te worden met een proceduredtijd die kan oplopen tot circa drie tot zes maanden.

5 Literatuur

[Landschapsbeheer Flevoland, Zoogdiervereniging & Tauw bv, 2011]

Vleermuisvriendelijk bouwen. Tekst: Erik Korsten, Herman Limpens m.m.v. Herman Bouman en Jeroen Reinhold, Lelystad, december 2011.

[Milieudienst Midden-Holland, 2012]

Quickscan ecologie KW-school, Ouderkerk aan den IJssel.

[Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, 2012]

Vleermuisprotocol 2012.